

YHTEISKUNTARESURSSIT JA LUOKKAJAKO

Raimo Blom

---

1. Johdanto: tutkimuksen luonne

Tasa-arvon merkitys niin yhteiskunnallisessa argumentoinnissa kuin sosiaalitutkimuksen kohteena on ilmeinen.¹ Tasa-arvoon liittyvät yhteiskuntatieteelliset tutkimukset ovat pyrkineet ainakin neljään tavoitteeseen — (1) käsitteen teoreettisen ja operationaalisen merkityksen täsmentämiseen,² (2) osoittamaan tasa-arvoproblematiikan luonteen ja paikan yhteiskuntateoriassa,³ (3) antamaan empiirisiä tutkimustuloksia tasa-arvoa koskevaan yhteiskunnallis-poliittiseen keskusteluun⁴ ja (4) antamaan tietoja ja ohjeita päätöksentekijälle.

Tämän tutkimuksen tavoitteet ovat kolmannessa kohdassa ja toisen ja kolmannen kohdan välimaastossa. Tutkimuskohteena on erityyppisten yhteiskuntaresurssien — tulojen, koulutusmäärän, arvostuksen, vaikutusasemien ja vuorovaikutussuhteiden määrän — jakautuminen. Kaikista näistä käytetään väljästi yhteiskuntaresurssien käsitettä.⁵ Tämän yleiskäsitteen eriytyminen ja täsmentyminen jätetään tutkimustulosten varaan.

Tutkimuksen pääanti koskee resurssienjaon eriarvoisuuden laajuutta, kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitsevaa resurssien hajaantumattomuuden eli kasaantumisen periaatetta ja luokkaerojen suuruutta (sekä yleensä että suhteellisesti) erilaisissa työnjaollisissa ryhmissä. Kohteensa ja mittojensa vuoksi tämä tutkimus ei voi koskea eriarvoisuuden perustaa — pääomaa yhteiskunnallisena suhteena ja kehitystä monopolipääoman ja kapitalistisen valtion voimien yhdentymiseen⁶ — vaan pikemminkin sen seurausilmiöitä. Täten luonnollisesti myös resurssienjaon eriarvoisuudesta saatu kuva on myönteisempi kuin esimerkiksi silloin, jos kohteena olisivat omistus tai tosiasiallinen vaikuttaminen yhteiskunnalliseen tapahtumiseen.

Tutkimusseloste etenee siten, että aluksi tarkastellaan resurssien jakautumista koskevia tutkimustuloksia ja sen jälkeen siirrytään käsittelemään itse tasa-arvotutkimuksen luonnetta ja asemaa koskevia ongelmia.

2. Tutkimusongelmat, tutkimusaineisto ja mitat

Tutkimusongelmat voi jakaa kahteen myöhemmän tarkastelun mukaiseen ryhmään:

- (1) Minkä suuruisia ovat erot yhteiskunnallisten resurssien — koulutusmäärän, prestigen, vaikutusasemien määrän ja vuorovaikutussuhteiden määrän — jakaantumisessa tuloeroihin verrattuna?
- (2) Millä tavoin yhteiskunnalliset resurssit riippuvat toisistaan ja yksilöiden asemaa määrittävistä rakenteellisista edellytyksistä, ennen kaikkea luokka- ja työnjaollisesta asemasta?

Ensimmäiseen ongelmayhteyteen kuuluvat seuraavat spesifiset kysymykset:

- tulo-, koulutusmäärä-, prestige-, vaikutusasema- ja vuorovaikutusmääräkvintiilien suhteellinen samanlaisuus

- tulo- ja resurssierojen tasaisuus työväenluokan ja porvariston luokaleirien ja (palkka) työläisten ryhmän sisällä vastaaviin koko aikuisväestöeroihin verrattuna

- resurssien sisäinen eriytyneisyys

Toisen ongelmayhteyden muodostavat seuraavat spesifiset kysymykset:

- resurssien riippuvuus luokka- ja työnjaollisesta asemasta ja joistakin muista sosiaalisista taustatekijöistä

- resurssien riippuvuus toisistaan taustatekijöiden ja muiden resurssitekijöiden vaikutus vakioitaessa

- luokkaerojen säilyminen resurssien jakautumisessa huomioitaessa työnjaollinen asema ja alueelliset erot

Tutkimusaineisto kerättiin vuoden 1969 lopulla Suomen 19—66-vuotiaaseen aikuisväestöön kohdistettuna postikyselyinä. Koska kyseessä oli toisintokysely, osaa taustatiedoista ei kysytty uudestaan, vaan niistä käytettiin aikaisemman vaiheen tietoja. Tutkimuksen lähtökohtanäyte oli 2 890 vastaajaa. Kahdella kyselyaallolla saatiin 1 917 hyväksyttyä vastauslomaketta eli 66.3 prosentin palautus. Poikkeamat lähtökohtanäytteestä asuinpaikan, sukupuolen, kerrostuman ja koulutustason suhteen olivat 0.0:sta 1.5 prosenttiin.⁷ Täten aineiston voidaan katsoa edustavan hyvin Suomen aikuisväestöä. Myöhemmissä taulukoissa aineiston kokonaismäärä on jonkin verran palautetta pienempi lomakkeiden erityispuutteista johtuen.

Käytetyt yhteiskuntaresurssimitat muodostettiin seuraavasti:

- (1) *Tuloja* mitattiin perheen veroja vähentämättömillä kokonaistuloilla kuu-kaudessa. Aineistosta karsittiin ne, joilta kyseinen tieto puuttui.
- (2) *Koulutustason* mitta muodostettiin seuraavalla pisteytyksellä »vähemmän kuin kansakoulu» = 0 p., »kansakoulu ilman lisäkoulutusta» = 1 p., »kansakoulu + 1—6 kuukauden ammattikurssi» = 3 p., »kansakoulu + yli 6 kuukauden ammattikurssi tai muutamia luokkia oppikoulua tai keskikoulu» = 5 p., keskikoulupohjainen ammattitutkinto tai ylioppilas» = 7 p., »ylioppilas-pohjainen ammattitutkinto» = 8 p., ja »osittain akateemista koulutusta tai akateeminen lopputukinto» = 10 p. Mitta muodostettiin harkinnanvaraisesti pyrkien arvioimaan koulutuksen väli-nearvoa yhteiskuntaelämässä.

- (3) *Prestigeä* mitattiin Rauhalan ammattien arvostustutkimukseen perustavilla ammattien prestigepistemäärillä siten, että alin arvostus (= paimenen ammatti) asetettiin 0:ksi pisteeksi. Esitettävät prestigekvinttiilit laskettiin vain karkeasti yhdeksänportaisen kerrostumaryhmituksen mukaan.
- (4) *Vaikutusasetemien määrää* kuvaamaan muodostettiin kaksi mitta — ns. yksinkertainen vaikutusasetemamitta (= I) ja painotettu vaikutusasetemamitta (= II). Edellisessä sai yhden pisteen mistä tahansa seuraavista (järjestö)jäsenyyksistä: yhdistyksen jäsen, aatteellisen yhdistyksen jäsen, ammattiyhdistyksen jäsen, puoluejärjestön jäsen ja mukana kunnallistoiminnassa (= valtuuston jäsen, lautakunnan jäsen tai vaikuttaa puoluejärjestön kautta). Mitta siis vaihteli 0—6 pisteeseen. Painotettu vaikutusasetemamitta muodostettiin antaen vaikutusasetemapistettä seuraavasti: yhdistysjäsenyyksistä yleensä ja aatteellisten yhdistysten jäsenyyksistä lisäksi erikseen 1 piste yhden yhdistyksen, 2 pistettä 2—3 yhdistyksen ja 3 pistettä 4:n tai useamman yhdistyksen jäsenyydestä; 1 piste ammattiyhdistyksen rivijäsenyydestä ja 3 pistettä toimihenkilönä olosta; 2 pistettä puolueen jäsenyydestä ja 4 pistettä puolueen toimihenkilönä olosta sekä 2 pistettä puoluejärjestön kautta kunnallispolitiikkaan vaikuttamisesta, 3 pistettä kunnallisen lautakunnan jäsenyydestä ja 5 pistettä kunnanvaltuuston jäsenyydestä. Mitta siis vaihteli 0—18 pisteeseen. Molemmat mitat muodostettiin käytettävissä olleiden vaikutusasetematiетоjen avulla harkinnanvaraisesti vaikutuksen määrää arvioiden. Mittojen keskinäinen korrelaatio oli korkea eli .90.⁸
- (5) *Vuorovaikutuksen määrän* (vs. eristymisen) mitta muodostettiin antaen vastaajien omiin arviointeihin perustuen 3 pistettä »hyvin usein», 2 pistettä »melko usein» ja 1 piste »silloin tällöin» vuorovaikutuksessa olemisesta kunkin kahdeksan kyselyn kohteena olleen väestöryhmän kanssa. Täten miten vaihteluväli oli 0—24 pistettä. Väestöryhmät, joiden kanssa vuorovaikutuksessa olemista tiedusteltiin olivat seuraavat: työläiset, keski- ja yläluokka, maalaiset, kaupunkilaiset, tuottajat, kuluttajat, sosialistit ja ei-sosialistit.⁹

Resurssimitoista voi todeta, että niiden tarkkuus tai muodostamisajatus ei sovi eri resurssien keskinäisjakautumisen tarkkaan vertailuun, eikä myöskään yksittäisten resurssien jakautumisen tarkkaan absoluuttiseen kuvaukseen. Sen sijaan muodostetut mitat mahdollistavat näiden resurssien jaon perusrakenteen kuvauksen ja jakautumisen samanlaisuuden vertailun tämän periaatteen osalta. Lisäksi muodostettujen mittojen avulla on mahdollista vertailla resurssien jakaantumista eri yhteiskuntaluokkien ja väestöryhmien kesken. Vaikka luonnollisesti tällöin on kyse samoista mitoista kaikkien väestöryhmien kohdalla, on mahdollista, että itse mittojen laatiminen jossain määrin yli- tai aliarvioi joidenkin ryhmien resurssiosuuksia.

Taustamuuttujien mittaus tapahtui »tavalliseen tapaan». Mahdollisista erilispiirteistä muistutetaan itse tulososan yhteydessä. Eräästä erillismittasta on vielä huomautettava. Vastajien luokkaleiriasemaa mitattiin marxilaiseen luokkateoriaan pohjaavan konstruktion avulla, jossa luokkien jakoperusteena oli suhde tuotantovälineisiin ja tästä johdetut spesifiset kriteerit. Mitan muodostamista on tarkemmin selostettu muualla.¹⁰

3. Tulojen ja muiden yhteiskuntaresurssien jakautumisen samanlaisuudesta

Kuten tunnettua resurssien hajautumistarkastelut kertovat aina vain abstraktisti eriarvoisuuden määrästä ja muodosta, eivätkä eriarvoisuuden sisällystä. Toisaalta tasa-arvoargumentoinnissa nämä tarkastelut (mitat), ennen kaikkea tulonjaon osalta, muodostavat osan kaikkein käytetyintä välineistöä. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella myös, millä tavoin erilaiset resurssit noudattavat samantyyppisiä eriarvoisuuden määrän ja muodon »kaavoja».

Taulukkoon 1 on koottu »resurssimassojen» kvinttiilijakautumina tutkimuksen kohteena olleiden resurssien jaon yleiset eriarvoisuustiedot.

Taulukko 1. Yhteiskuntaresurssien kvinttiilijakautumat Suomen aikuisväestössä (kunkin viidenneksen prosenttiosuus kaikista resursseista).

	Tulot	Koulu- tus- määrä	Pres- tige	Vaikutus- asema I	Vaikutus- asemat II	Vuorovai- kutuksen määrä
I (= resursseja vähiten omaava viidennes)	5.9	4.4	7.9	0.0	0.0	10.6
II	11.4	6.1	14.6	4.4	0.7	15.9
III	16.1	15.6	20.9	15.8	9.4	19.9
IV	23.1	30.3	23.7	29.6	27.9	23.9
V (= resursseja eniten omaava viidennes)	43.4	43.5	32.9	50.2	62.0	29.8
I + II:n osuus prosentteina						
IV + V:n osuudesta	26.0	14.2	39.8	5.5	0.8	49.3

Koska kyselyyn yleensä ja yksityisiin kysymyksiin erikseen jättää todennäköisesti vastaamatta vähäresurssisin väestö, kyselytutkimus (myös tämän tutkimuksen tiedot) aliarvioi resurssien jakautumisen eriarvoisuutta.

Vaikka, kuten todettiin, eri resursseja koskevat mitat eivät ole millään tavoin vertailukelpoisia, ne osoittavat kuitenkin riittäväällä varmuudella

sen seikan, ettei resurssien jakautumisen eriarvoisuus rajoitu pelkästään tuloeroihin. Todennäköisesti eriarvoisuus on myös osin suurempaa muiden resurssien kuin tulojen kohdalla. Tietysti tämä eriarvoisuus ei rajoitu pelkästään tässä tarkasteltuihin resursseihin. Voi arvata, että samantyyppisiä jakautumia muodostuisi esimerkiksi terveyden, kunnon tai omistusten kohdalla.

Tulojen, koulutuksen ja vaikutusasemien määrä alkaa »luonnollisella» tavalla nollassa. Vaikutusasemien kohdalla on näitä nollapisteessä olevia huomattava määrä. Vuorovaikutuksen kohdalla tällaista luonnollista nollapistettä on vaikeampi todeta. Toisaalta jos olisi mitattu merkityksellisten ihmissuhteiden määrää, nollapisteessä olevia olisi vuorovaikutuksen kohdalla huomattava määrä, ja eriarvoisuus jakautuisi muiden tutkittavien resurssien tavoin. Kyseessä oleva vuorovaikutusresurssin täsmennysajatus on itse asiassa resurssien ja niiden käyttövaikutusten yhdistelmätyyppiä. Vuorovaikutusta voidaan käyttää niin, että tuloksena on merkityksellisiä ihmissuhteita. Jos verrattaisiin tämän tyyppisen resurssimitan antamia tuloksia muihin kyseessä oleviin resursseihin, olisi ilmeisesti sekä resurssien olemassaolosta että niiden jakautumisen tasa-arvosta saatu kuva paljon lohduttomampi. Harvoilla riittää tuloja kulttuurin autintoihin, virkistykseen tai huvitteluun sen jälkeen kun välttämättömämmät elämisen edellytykset on hankittu. Harvoilla koulutus muuttuu sisällökkääksi, yhteiskuntahyödylliseksi työksi ja itsekehityksen välineeksi. Harvoilla järjestöllinen vaikutusasema merkitsee edes vähäistä tosiasiallista vaikuttamista yhteiskunnalliseen tapahtumiseen.

Wesolowski käsittelee eräässä tutkimuksessaan kahden periaatteen — »kullekin työnsä mukaan» ja tasa-arvoihanteen — yhteisvaikutuksia yhteiskunnallisen aseman osatekijöiden (koulutus, tulot, prestige) välisiin suhteisiin sosialistisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksessaan hän osoittaa, että tasa-arvoihanteen mukaisesti on osittain kyetty saamaan yhteiskunnallisen aseman osatekijöiden välille sellaisia uusia kytkentöjä, jotka saavat aikaan näiden ominaisuuksien hajaantumista.¹¹ Samassa tutkimuksessaan hän esittää yleisemmän marxilaiseen yhteiskuntateoriaan perustuvan toteamuksen siitä, että lisäarvon riistoon perustuvassa kapitalistisessa yhteiskunnassa hyödykkeiden (ja resurssien) jako noudattaa »omaisuuteen perustuvaa jakoperiaatetta», joka rajoittaa yhteiskunnallisen aseman ominaisuuksien irtikytkemistä toisistaan. Sosialistisessa yhteiskunnassa, jossa tuotantovälineet ovat yhteiskunnallisessa omistuksessa tämä irtikytkeminen on mahdollista paljon laajemmin. Jos analogisesti yleistää tämän ajatuksen koskemaan kaikkia yhteiskuntaresursseja, pitäisi eri resurssien omistamisen välillä vallita positiivinen riippuvuussuhde kapitalistisessa yhteiskunnassa.

Suomen osalta tiedetään, että — hiukan tutkimuksittain vaihdellen — yhteiskunnallisen aseman ominaisuudet (tulot, koulutus, prestige) korreloivat

toisiinsa .40—60 tasolla. Koko yhteiskuntaa ajatellen resurssien hajaannuttamista ei siis ole mahdollista toteuttaa kapitalistisessa yhteiskunnassa, koska kaikkien resurssien välillä vallitsevat keskimäärin positiiviset riippuvuussuhteet. Sen sijaan kytkentöjen voimakkuus voi vaihdella ja hajaantamista voi esiintyä rajoitetusti joissakin väestökategorioissa. Taulukossa 2 on esitetty tarkastelun kohteena olevien resurssien keskinäiset korrelaatiot.

Taulukko 2. Resurssimuuttujien keskinäiset korrelaatiot.

	2.	3.	4.
1. tulot	.35	.31	.12
2. koulutusmäärä		.52	.18
3. prestige			.20
4. vaikutusasetat			—

Taulukosta puuttuu vuorovaikutuksen määrä, jota käytettiin vain jakautumiserittelyssä. Korrelaatiot osoittavat resurssien keskinäisten kytkentöjen positiivisuuden, mutta suhteellisen alhaisella tasolla. Kytkentöjen voimakkuusjärjestys on (1) aseman ominaisuudet, (2) koulutus sekä prestige ja vaikutusasetat ja (3) tulot ja vaikutusasetat. Vaikka pienistä korrelaatioeroista ei pitäisi intoutua laajoihin spekulatioihin, on ero yhteiskunnallisen aseman ominaisuuksien keskinäisen riippuvuuden ja toisaalta vaikutusasettien ja yhteiskunnallisen aseman välillä kiinnostava. Aseman ominaisuudet ovat tyyppillisiä yksilöresursseja. Kun taas ajattelee poliittisia resursseja laajemmin niissä on sekä yksilöresurssi- ja yhteiskunnallisia resursseja (organisaatio, tehtäväjako, aineelliset toimintaedellytykset). Kapitalistisessa yhteiskunnassa poliittisten resurssien käytön punaisena lankana on työväenluokan ja porvariston välinen luokkataistelu. Tärkeimmän osan tästä taistelusta hoitaa kuitenkin luokkayhteiskunnan poliittinen organisaatio — valtio. Täten muut yhteiskunnalliset resurssit tulevat turvattua porvariston osalta riippumatta käytetyistä poliittisista yksilöresursseista. Samalla koko yhteiskunnassa poliittiset yksilöresurssit ja aineelliset yksilöresurssit voivat olla suhteellisen riippumattomia.

Toinen näkökulma resurssien jakautumisproblematiikkaan on, että tarkastellaan resurssien jakautumista yhteiskuntaluokkien, kerrostumien ja luokkaryhmien sisällä. Seuraavassa tällainen tarkastelu suoritetaan suppeasti yhteiskunnan perusluokkaleirien sisällä ja työväen luokkaleirin kohdalla vielä erikseen työläisten ryhmässä (= se osa työväen luokkaleiriä, joka jää jäljelle kun pienviljelijät, pienyrittäjät, alemmat toimihenkilöt ja virkamiehet on erotettu pois).

Keskimäärin ei kapitalistisessa yhteiskunnassa voi joissakin yhteiskuntaluokissa tai -kerrostumissa vallita erityyppistä jakautumisperiaatetta kuin

koko yhteiskunnassa. Kapitalistinen jakoperiaate lyö leimansa kaikkien väestöryhmien elämään. Toisaalta johtuen luokkien tai luokkaryhmien koko väestöstä suuremmasta sisäisestä homogeenisuudesta, joka määräytyy ensisijaisesti juuri tuotannollisen aseman perusteella, voi odottaa eriarvoisuuden olevan vähäisempää näiden sisällä kuin koko väestössä. Taulukoissa 3 ja 4 on tietoja resurssien jakautumisesta tästä näkökulmasta.

Taulukko 3. Kahden pieniresurssisimman viidenneksen resurssiosuus prosentteina kahden suuriresurssisimman viidenneksen resurssiosuudesta perusluokkaleireissä ja työläisten ryhmässä.

	Koko aikuisväestö	Työväenluokan luokkaleiri	Porvariston luokkaleiri	Työläiset
Tulot	26.0	27.3	27.5	31.7
Koulutusmäärä	14.2	16.4	20.5	18.5
Prestige	39.8	42.8	45.7	40.8
Vaikutusasemat I	5.5	3.6	9.6	7.3
Vaikutusasemat II	0.8	0.0	2.5	4.0
Vuorovaikutuksen määrä	49.3	49.3	51.4	50.0

Taulukko 4. Yhteiskuntaresurssien kvinttiilijakautumat yhteiskunnan perusluokkaleireissä ja työläisten ryhmässä.

	Tulot			Koulutusmäärä			Prestige		
	TL	PL	T	TL	PL	T	TL	PL	T
I	6.2	5.9	7.2	5.0	3.4	6.0	8.2	9.8	6.8
II	11.7	11.8	12.7	7.1	10.1	7.6	15.5	15.5	16.1
III	16.6	17.5	17.2	13.9	20.6	12.9	20.8	19.2	21.0
IV	22.9	23.4	23.1	31.4	26.9	30.3	23.3	25.6	24.1
V	42.5	41.4	39.8	42.6	39.1	43.1	32.1	29.8	32.0

	Vaikutusasemat I			Vaikutusasemat II			Vuorovaikutuksen määrä		
	TL	PL	T	TL	PL	T	TL	PL	T
I	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.7	10.9	10.8
II	3.2	7.0	5.6	0.0	2.0	3.4	15.8	16.2	15.9
III	17.5	20.3	17.6	10.0	16.9	10.6	19.8	20.2	19.8
IV	38.4	28.8	26.2	26.0	29.3	21.2	23.7	23.8	23.7
V	51.1	43.9	50.7	64.1	51.8	64.9	30.0	28.9	29.8

TL = työväen luokkaleiri

PL = porvariston luokkaleiri

T = työläiset

Taulukko 3 osoittaa, että yleensä resurssien jakautuminen on jonkin verran tasaisempaa perusluokkaleirien sisällä ja työläisten ryhmässä kuin koko aikuisväestössä. Tästäkin poikkeuksen muodostaa työväen luokkaleiri vaikutusasemien ja vuorovaikutuksen määrän kohdalla. Tämä johtunee lähinnä tähän luokkaleiriin kuuluvien välikerrostumaryhmien ja työläisten välisistä resurssi-eroista. Resurssit jakautuvat tasaisimmin koulutuksen ja vaikutusasemien kohdalla porvariston luokkaleirissä ja vuorovaikutusta lukuunottamatta kaikkien resurssitekijöiden kohdalla työläisten ryhmässä.

Jakautumisen samanlaisuus perusluokkaleirien ja työläisten välillä vaihtelee resurssityypin mukaan. Tasaisin tulonjako vallitsee työläisten ryhmässä. Suhteellisesti tasaisin koulutusjakautuma on porvariston luokkaleirissä. Tämä tasaisuus ei porvariston kohdalla koske kaikkein vähäkoulutuksisinta viidenestä, jonka osuus koko koulutusmäärästä on tässä luokkaleirissä selvästi vähäisempi kuin vastaavan viidenneksen suhteellinen osuus työväen luokkaleirissä ja työläisten ryhmässä. Suurin tarkasteltujen luokkaleirien ja työläisten ryhmän välinen koulutusero on III ja IV kvinttiilin välillä. Työväen luokkaleirissä ja työläisten ryhmässä näiden viidenneksien saamien osuuksien ero on noin 17 prosenttia. Porvariston luokkaleirissä ero on vain noin 6 prosenttia. Tämä »selittyy» keskiportaan ja ylempien virkamiesten suurella osuudella porvariston luokkaleirissä.

Vaikutusasemien jakautuminen on porvariston luokkaleirissä varsin selvästi tasaisempaa kuin muissa tarkastelluissa väestökategorioissa. Ero keskittyy nimenomaan eniten vaikutusasemia omaavan viidenneksen osuuteen. Tämän selvän tuloksen kohdalla eräs mahdollinen tulkinta on seuraava: työväestön kohdalla muiden yhteiskuntaresurssien puute ja elämisen raskaus vaikuttavat siten, että vain aktiivisimmat jaksavat osallistua ja toimia vaikutusasemissa. Porvariston kohdalla tilanne on tässä suhteessa erilainen. Lisäksi porvariston työhön, toimiin ja virkoihin kytkeytyy työväestöä kiinteämmin »automaattinen» vaikutusasemien saaminen. Vuorovaikutuksen määrän jakautuminen on sekä muodoltaan että tasaisuudeltaan lähes täysin samanlainen kaikissa tarkastelluissa ryhmissä.

Yhteenvedona voi todeta, että tarkasteltujen resurssien kohdalla jaon epätasaisuuden periaate ilmenee sekä kummankin luokkaleirin välillä että työläisten ryhmän sisällä. Toisena piirteenä on havaittavissa koko aikuisväestöä tasaisempaa resurssien jakoa näiden ryhmien sisällä. Tämä tasaisempi jako kuitenkin vaihtelee melko selvästi resurssi- ja ryhmäkohtaisesti. Ennen kaikkea työväen luokkaleirin kohdalla jakautuminen ei ole tasaisempaa kuin koko aikuisväestössä.

4. Sosiaalisen taustan vaikutus ja resurssien keskinäissuhteet

Yhteiskuntaresurssien omistamisen riippuvuus sosiaalisesta taustasta, rakenteellisesta asemasta, osoittaa, että kysymys ei ole abstraktin yleisestä jakautu-

misen epätasaisuudesta. Taulukosta 5 voidaan havaita, että kaikkien resurssien omistaminen kytkeytyy sosiaaliseen lähtöasemaan. Voimakkain lähtöaseman vaikutus on tulojen, prestigen ja ennen kaikkea koulutusmäärän kohdalla. Myös asuinpaikka ja poliittinen samastuminen vaikuttavat näiden resurssien omistamiseen. Maaseudulla asuvat ja vasemmistoon samastuvat saavat näitä resursseja muita niukemmin. Vaikutusasemien riippuvuus mainituista taustatekijöistä on odotetusti vähäisempi. Yhteiskunnalliset vaikutuspyrkimyksethän ovat luokkasisältöisiä, joten ne voivat olla eri luokissa määrällisesti yhtä lukuisia vaikkakin sisällöltään erilaisia.

Taulukko 5. Sosiaalisen taustan vaikutus yhteiskuntaresurssien omistamiseen korrelaatioina.

	Tulot	Koulutus- määrä	Prestige	Vaikutus- asemat II
Sukupuoli (nainen—mies)	.09	.00	.15	.16
Ikä	—09	—31	.02	.09
Asuinpaikan kaupunkimaisuus	.30	.35	.25	.00
Sosiaalinen lähtöasema/isän yhteiskuntakerrostuma	.21	.42	.32	.15
Puoluekanta (vasemmisto— oikeisto)	.23	.36	.26	.16

Iän ja vähäisen koulutuksen yhteys liittyy tunnetusti koulutuksen määrän yleiseen lisääntymiseen yhteiskunnassa. Toisaalta vastaavien koulutustasojen käyttöarvo lienee myös muuttunut (alentunut). Vaikka korrelaatiokerroin ei ole asian paras ilmaisin, tulokset osoittavat myös sukupuolten välisten tulo- ja vaikutusasemaerojen olemassaolon.

Resurssien keskinäissuhteita täsmennettiin osittaiskorrelaatioiden avulla tausta- ja resurssitekijöitä vakioiden. Koulutuksen yhteys tuloihin ja vaikutusasemiin aleni, .35 ja .18 korrelaatioista .14 ja .12 osittaiskorrelaatioihin vakioitaessa ikä, asuinpaikka, oma kerrostuma ja isän kerrostuma. Tulos osoittaa toisaalta koulutuksen itsenäisen välinearvon muiden resurssien saavuttamisen suhteen, toisaalta tämän välineen riippuvuuden muista taustatekijöistä, varsinkin tuloista.

Kun laskettiin ammatin arvoaseman ja tavallisen koulutustasomitan ja tulojen väliset osittaiskorrelaatiot, osoittautui ammattiprestigen yhteys näihin aseman osapisteisiin kestäväksi. Vakioitaessa ikä, asuinpaikka, isän kerrostuma ja vaikutusmahdollisuudet alkuperäiset prestigen korrelaatiot .31 (tuloihin) ja .52 (koulutukseen) alenivat vain .21:een ja .46:een. Varsinkin koulutuksen ja prestigen yhteys tuntuu voimakkaalta. Vakioitaessa koulutus, ikä,

asuipaikka ja isän kerrostuma prestigen ja vaikutusasemien määrän keskinäinen korrelaatio aleni .20:stä .10:een.

Kaikki mainitut resurssitekijöiden keskinäistä riippuvuutta osoittavat tulokset vahvistavat aikaisemmin keskustellun oletuksen resurssien hajaantumattomuudesta. Kapitalistisessa yhteiskunnassa yhteiskuntaresurssit eivät voi irtaantua toisistaan. Samalla tulokset viittaavat myös todettuun poliittisten resurssien erikoislaatuun muiden resurssitekijöiden joukossa.

Tarkasteltaessa sosiaalisen lähtöaseman ja yhteiskunnallisten resurssien välistä riippuvuutta havaitaan, että selvästi muista resurssitekijöistä riippumattomin on lähtöaseman vaikutus saatuun koulutukseen. Tulot, koulutus, ammatin prestige ja vaikutusasemien määrä (II) vakioitaessa (paitsi omalla korrelaatiovuorollaan) riippuvuudet sosiaalisesta lähtöasemasta alenevat seuraavasti:

— koulutus	.42—.30
— prestige	.32—.10
— tulot	.31—.05
— vaikutus-	
asemat	.15—.07

Tulos osoittaa koulutuksen keskeisen merkityksen sosiaaliseen lähtöasemaan kytkeytyvän yhteiskunnallisen eriarvoisuuden välittymisessä. Koulutus vakioitaessa yhteiskunnallisen lähtöaseman vaikutus muihin resurssitekijöihin on vähäinen.

5. Luokkaerot yhteiskunnallisten resurssien jakautumisessa

Edellä on havaittu, että resurssien jaon epätasaisuus ulottuu myös eri luokkaleirien sisälle. Keskimääräisten luokkaleirien sisäisten erojen tarkastelu resurssien jakaantumisessa taas kertoo siitä, missä määrin eri absoluuttisilla tasoilla tämä luokkaleirien sisäinen eriarvoisuus sijaitsee. Samalla se täydentää kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaista resurssien toisistaan irtaantumisen rajallisuuden sääntöä.

Taulukko 6. Luokkaleirierot resurssien jakautumisessa (keskiarvot).

	Työväenluokan luokkaleiri	Porvariston luokkaleiri	Suhde
Tulot	1289 mk	1957 mk	1 : 1.5
Koulutusmäärä	3.3 pist.	5.0 pist.	1 : 1.5
Prestige	12.9 pist.	19.4 pist.	1 : 1.5
Vaikutusasemien määrä I	1.1 pist.	1.6 pist.	1 : 1.5
Vaikutusasemien määrä II	2.0 pist.	3.5 pist.	1 : 1.7

Taulukko 6 osoittaa selvän luokkajaon olemassaolon kaikkien tarkasteltujen yhteiskuntaresurssien omistamisessa. Kaikkien resurssien kohdalla luokkaleirien omistamien keskimääräisten resurssien suhde on yllättävän samanlainen.

Taulukkoihin 7—8 on kerätty tietoja luokkaerojen säilymisestä työnjaollisesta asemasta riippumatta. Työnjaollisen aseman eri laajuisten aspektien mittoina käytettiin teollisuus- vs. muu Suomi-jakoa, asuinpaikan kaupunkimaisuutta sekä isän ja omaa elinkeinoa.

Tulosten pääsisältö on selvä: luokka (leiri) erot vallitsevat kaikissa työnjaollisissa ryhmissä kaikkien yhteiskuntaresurssien kohdalla. Toisaalta, vaikka kaikissa näissä ryhmissä on eroja, eivät ne ole kaikissa ryhmissä samalla tasolla ja samansuuruisia.

Vaikutusasemien määrää lukuunottamatta se absoluuttinen taso, jolla luokkaleirien väliset resurssierot sijaitsevat kohoaa asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukana niin teollisuus- kuin muussakin Suomessa. Prestige-erojen kohdalla tämä kohoaminen on tosin lievää. Vaikutusasemien määrän kohdalla muista asuinpaikkaryhmistä eroavat muun Suomen väestökeskukset ja kaupungit, joissa määrät ulottuvat porvariston osalta selvästi pidemmälle kuin muissa asuinpaikkaryhmissä. Kokonaisuudessaan nämä luokkaleirien välisten resurssierojen tasoa koskevat tulokset osoittavat myös alueellisten erojen olemassaolon resurssien, varsinkin tulojen ja koulutusmäärän, kohdalla.

Taulukko 7. Luokkaleiriaseman vaikutus yhteiskuntaresursseihin eri asuinpaikkaryhmissä (osaryhmien keskiarvot).

	Teollisuus-Suomi ¹			Muu Suomi ¹			
	TL	PL	Suhde	TL	PL	Suhde	
Maaseutu	Tul	978	1469	1 : 1.5	913	1339	1 : 1.5
	Koul	2.3	3.2	1 : 1.4	2.0	2.9	1 : 1.5
	Pres	12	17	1 : 1.4	11	17	1 : 1.6
	Vaik	1.9	2.8	1 : 1.5	2.0	3.6	1 : 1.8
Väestökeskukset ja pikkukaupungit ²	Tul	1303	1995	1 : 1.5	1306	1627	1 : 1.2
	Koul	2.8	5.6	1 : 2.0	2.9	5.1	1 : 1.8
	Pres	14	20	1 : 1.5	13	19	1 : 1.4
	Vaik	2.3	3.2	1 : 1.4	1.9	4.6	1 : 2.3
Suuret kaupungit	Tul	1703	2708	1 : 1.6	1699	2887	1 : 1.7
	Koul	3.7	6.9	1 : 1.9	3.9	7.6	1 : 2.0
	Pres	15	23	1 : 1.5	15	22	1 : 1.5
	Vaik	1.8	3.2	1 : 1.8	2.3	4.2	1 : 1.8

¹ Teollisuus-Suomeen laskettiin Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen ja Kymen läänit. Muu Suomi koostui loppuista lääneistä.

² Pikkukaupunkien ja suurten kaupunkien rajana käytettiin 50 000 asukasta. Tul = tulot (mk), Koul = koulutusmäärä, Pres = prestigepistemäärä (kokonaiseksi pyöristettynä) ja Vaik = vaikutusasemien määrä II.

TL = työväenluokan luokkaleiri, PL = porvariston luokkaleiri.

Suurimmat asuinpaikan mukaiset luokkaerot tulojen jakautumisessa löytyvät muun Suomen kaupungeista. Suhde on 1:1.7 ja markkamääräinen ero lähes 1 200. Pienimmät tulojen luokkajakautumisen erot ovat muun Suomen väestökeskuksissa eli suhde on 1:1.2 (markkoina runsaat 300).

Myös koulutuksen luokkaerot ovat suurimmat muun Suomen kaupungeissa. Suhde on 1:2.0, joka erojen tason huomioon ottaen merkitsee keskimääräistä eroa kansakoulun + yli 6 kuukauden lisäkoulutuksen ja lähes ylioppilaspohjaisen ammattitutkinnon välillä. Pienimmät ovat koulutuksen luokkajakautumisen erot teollisuus-Suomen maaseudulla eli suhde 1:1.4. Koulutuserojen tason huomioonottaen tämä merkitsee kansakoulua ja ehkä hiukan lisäkoulutusta vs. kansakoulua ja 1—6 kuukauden ammattikursssia.

Taulukko 8. Luokkaleiriaseman vaikutus yhteiskuntaresursseihin eri (isä + oma) elinkeinoryhmissä (osaryhmien keskiarvot).

		Isän elinkeino			Oma elinkeino		
		TL	PL	Suhde	TL	PL	Suhde
Maanviljelys	Tul	1184	1643	1 : 1.4	792	1142	1 : 1.4
	Koul	2.4	3.6	1 : 1.5	1.6	2.3	1 : 1.4
	Pres	12	18	1 : 1.5	10	17	1 : 1.6
	Vaik	2.1	3.4	1 : 1.6	2.2	3.5	1 : 1.6
Teollisuus ja liikenne	Tul	1385	2395	1 : 1.7	1364	2420	1 : 1.8
	Koul	3.4	6.0	1 : 1.8	2.7	6.0	1 : 2.2
	Pres	14	22	1 : 1.6	14	25	1 : 1.8
	Vaik	2.1	3.5	1 : 1.7	2.3	3.2	1 : 1.4
Rakennus-toiminta	Tul	1260	2327	1 : 1.8	1229	1822	1 : 1.5
	Koul	3.0	5.1	1 : 1.7	2.2	4.8	1 : 2.2
	Pres	13	19	1 : 1.5	14	23	1 : 1.6
	Vaik	2.1	4.2	1 : 2.0	2.4	3.9	1 : 1.6
Kauppa	Tul	1756	2355	1 : 1.4	1683	2164	1 : 1.3
	Koul	4.5	6.9	1 : 1.5	3.8	6.2	1 : 1.6
	Pres	17	21	1 : 1.3	15	23	1 : 1.5
	Vaik	2.4	4.4	1 : 1.8	2.0	3.8	1 : 1.9
Palvelut	Tul	1598	2138	1 : 1.3	1479	2452	1 : 1.7
	Koul	4.8	7.5	1 : 1.6	3.3	7.4	1 : 2.2
	Pres	15	22	1 : 1.4	13	26	1 : 2.0
	Vaik	2.1	3.2	1 : 1.5	2.3	4.5	1 : 2.0
Muut elinkeinot, opiskelijat, koti-rouvat	Tul	1239	1529	1 : 1.2	1282	2245	1 : 1.8
	Koul	2.1	3.2	1 : 1.5	3.3	5.0	1 : 1.5
	Pres	12	16	1 : 1.4	12	13	1 : 1.1
	Vaik	1.5	2.1	1 : 1.4	1.3	2.3	1 : 1.8

Prestigen kohdalla luokkaerot vaihtelevat varsin vähän asuinpaikan mukaan. Vaikutusasemien määrän suurimmat luokkaerot vallitsevat teollisuus-Suomen väestökeskuksissa (suhde 1 : 2.3 ja piste-ero 2.7) ja pienimmät luokkaerot muun Suomen väestökeskuksissa (suhde 1 : 1.4 ja piste-ero 0.9).

Resurssien jakautumisen luokkaeroissa ei ole mitään asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukaista yhtenäistä linjaa. Tulojen kohdalla luokkaerot eivät juuri vaihtele asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukaan teollisuus-Suomessa. Muussa Suomessa tuloerot ovat selvästi pienimmät väestökeskuksissa. Koulutuksen jakautumisen luokkaerot ovat odotetusti pienimmät maaseudulla niin teollisuus-Suomessa kuin muussa Suomessa. Prestigen luokkaerot eivät juuri vaihtele asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukaan. Vaikutusasemien määrä vaihtelee asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukaan siten, että teollisuus-Suomessa erot ovat suurimmat kaupungeissa, muussa Suomessa taas väestökeskuksissa.

Koulutuksen selvät luokkaerot kaupungeissa on selitettävissä toisaalta maaseudun ja kaupungin erilaisilla koulutusmahdollisuuksilla, toisaalta sillä, että kaupunkiin keskittyvän julkisen ja yksityisen byrokratian koulutustaso on korkea. Muun Suomen väestökeskusten muita korkeammat luokkaleirierot vaikutusasemien määrässä johtuvat taulukon mukaan siitä, että porvaristolla on näillä paikkakunnilla enemmän vaikutusasemia kuin muualla. Kyseinen tilanne muistuttaa yllättävällä tavalla niitä kirjallisuudessa esiintyneitä vanhoja pienyhteisökuvauksia, joissa paikkakunnan kerma (porvaristo) muodostaa yhtenäisen vuorovaikutuspiirin ja sosiaalisten palkkioiden — myös vaikutusasemien — jakelupiirin.

Tarkastelkaamme seuraavaksi resurssien jaon luokkaeroja eri elinkeinoryhmissä. Luokkaerojen tasosta voi todeta, että vaikutusasemien määrää lukuunottamatta, jonka kohdalla luokkaerot sijaitsevat suurin piirtein samalla tasolla kaikissa elinkeinoryhmissä, erot sijoittuvat alimmalle tasolle maataloudessa. Tulojen ja koulutuksen kohdalla myös luokkaerot rakennustoiminnan piirissä sijaitsevat muita elinkeinoryhmiä alempana. Lisäksi koulutuksen kohdalla kauppa ja palvelut erottuvat muista luokkaerojen korkean sijaintitasonsa perusteella.

Voidaan todeta, että luokkaerot vallitsevat kaikissa elinkeino- ja elinkeinölähtöasemaryhmissä. Toisin sanoen sukupolven päässä ei ole ollut sellaista elinkeinoryhmää, jonka jälkeläisten kohdalla yhteiskuntaresurssien luokkajakautuminen ei ilmenisi eikä ole sellaista elinkeinoryhmää, jossa samat resurssien jakautumisen luokkaerot eivät edelleen vallitsisi.

Eri elinkeinoryhmien välillä on resurssien jakautumisen luokkaeroissa myös selviä eroja. Näissä eroissa vallitsee eräs kiintoisa, suhteellisen vankka säännönmukaisuus. Lukuunottamatta vaikutusasemien määrää teollisuudessa ovat resurssien jakautumisen luokkaerot suurimmat teollisuuden, liikenteen ja palvelusten

piirissä. Koulutuksen kohdalla suurten luokkaerojen elinkeinoryhmiin kuuluu lisäksi rakennustoiminta sekä vaikutusasemien määrän kohdalla kauppaa. Tasaisimmin jakautuvat eri elinkeinoryhmissä seuraavat resurssit:

- tulot : rakennustoiminta ja maanviljelys
- koulutus : maanviljelys ja kauppa
- prestige : kauppa ja rakennustoiminta
- vaikutusasemien määrä: teollisuus (ja rakennustoiminta ja maanviljelys)

Teollisuuden (ja liikenteen) suuret luokkaerot resurssien jakautumisessa johtuvat johto- ja teknokraattiportaan voimakkaasta lisääntymisestä teollisuustuotannon organisaatiohierarkiassa. Palvelusten kohdalla tilanne on jossain määrin toinen. Palvelusektorin heterogeenisuus elinkeinolohkona »selittää» resurssien jaossa vallitsevan luokkaerojen suuruuden. Palvelusektorille kuuluu toisaalta varsin vähäresurssisia ammattiryhmiä siivoojista ja konekirjoittajista alkaen ja toisaalta suuri joukko akateemisten ammattien edustajia opettajista ja tutkijoista aina lääkäreihin saakka. Tämä viittaa myös itse palvelujen bruttokäsitteen epämiellekkyyden tutkimuskäytössä.

Luokkaerojen sijainnin tasoerot eri elinkeinoryhmien kohdalla osoittavat luokkaerojen ohella elinkeinon välisen eriarvoisuuden olemassaolon yhteiskuntaresurssien jakautumisessa. Elinkeinojen kokonaistaso resurssien omistamisessa ei kuitenkaan vaikuta luokkaeroihin. Luokkaerot resurssien jakautumisessa vallitsevat kaikissa elinkeinoryhmissä. Myöskään yksittäiset elinkeinot eivät voi poiketa kapitalismin peruseriaatteista, tuotantovälineiden yksityisomistuksesta ja luokkajaosta, tai torjua niiden vaikutusta jollain yksittäisellä toiminta-alueella, kuten (resurssien) jaon piirissä.

6. Tulosten yhteenveto

Luettelomaisesti tuloksista voi poimia seuraavat pääkohdat:

- (1) Laajamittainen eriarvoisuus vallitsee kaikkien yhteiskuntaresurssien, muidenkin kuin tulojen, jakautumisessa. Jos resurssien jakautumistarkastelussa käytettäisiin 'resurssi-(käyttö)-vaikutus' -tyyppisiä mittoja niiden jaon eriarvoisuus näyttäisi vielä suuremmalta.
- (2) Yhteiskuntaresurssien jakautumisen eriarvoisuus vallitsee myös perusluokkaleirien ja työläisten ryhmän sisällä. Verrattuna koko aikuisväestöön on näiden ryhmien sisäinen resurssien jaon eriarvoisuus vain lievästi vähäisempää.
- (3) Eri yhteiskuntaresurssien omistaminen liittyy toisiinsa. Suhteellisesti löyhin on vaikutusasemien määrän ja muiden tarkasteltujen resurssien keskinäinen riippuvuus. Tulosten tulkittiin osoittavan kapitalistiseen

jakoon liittyvää eri yhteiskuntaresurssien hajaantumattomuuden periaatetta.

- (4) Kaikkien resurssien omistaminen riippuu jossain määrin yhteiskunnallisesta lähtöasemasta. Voimakkaimmin yhteiskunnallinen lähtöasema vaikuttaa koulutusmäärään, muista resursseista riippumatta. Tuloksen tulokittiin osoittavan koulutuksen keskeisyyden lähtöasemaan kytkeytyvän eriarvoisuuden välittymisessä.
- (5) Kaikkien resurssien omistamisessa vallitsevat merkittävät luokka(leiri)erot. Luokkaerot vallitsevat myös kaikkien resurssien jakautumisessa kaikkien asuinpaikka- ja elinkeinoryhmien kohdalla. Vaikutusasemien määrää lukuunottamatta resurssien jakautumisen luokkaerot ovat suurimmat teollisuuden, liikenteen ja palvelujen piirissä.
- (6) Vaikutusasemien määrä ja todennäköisesti yleisemminkin poliittiset resurssit ovat muihin yhteiskuntaresursseihin verrattuna osittain erikoisluonteisia.

7. Tasa-arvotutkimuksesta ja tasa-arvon toteutumisesta

Tasa-arvotutkimus ei ole itseisarvoista eikä välttämättä hyödyllistä huonompiosaisten aseman kannalta. Tutkimuksen arvo tasa-arvon toteuttamisen kannalta riippuu tutkimuksen lähtökohdista. Esimerkiksi kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitseva eriarvoisuus voidaan kytkeä tai olla kytkemättä kapitalistisen tuotantotavan peruspiirteisiin. Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden lisääntyminen tai vähentyminen voidaan nähdä tietyn politiikan ja valtiovalan toimenpiteiden seurauksina tai ei, jne.

Kapitalismin valtiomonopolistinen kehitys merkitsee valtion lisääntyvää puuttumista tuotantoelämään (rahoittajana, lainoittajana, suunnittelijana ja organisoijana) monopolien voittojen turvaamiseksi. Valtiomonopolistinen kapitalismi ei kuitenkaan ole vain taloudellinen ilmiö, vaan taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ideologisten piirteiden orgaaninen kokonaisuus. Oleellista onkin, että poliittiset ja ideologiset suhteet tulevat yhä tiukemmin tuotantosuhteisiin yhdistetyiksi.¹² Tässä tilanteessa tasa-arvotutkimuksen keskeisiä vaatimuksia on toisaalta kapitalistisessa tuotantotavassa tapahtuneiden muutosten liittäminen tasa-arvon toteutumisen muutoksiin ja toisaalta lisääntyvä erilaisten valtiollisten toimenpiteiden (esimerkiksi verotuksen ja tulopoliitiikan) tasa-arvovaikutusten selvittäminen.¹³

Kapitalismin ja tasa-arvon toteutumisen keskinäisyhteyden pohjalla on kysymys siitä, voiko tasa-arvoisuutta toteuttaa poistamatta luokkajakoa. Ajatus tasa-arvon mahdottomuudesta antagonististen luokkasuhteiden vallitessa voidaan ilmaista moniin eri ongelmayhteyksiin liitettynä. Cornforthia seuraten eräs sen keskeinen konteksti on yhtäläisyysmerkkien poistaminen muodol-

listen oikeuksien ja tasa-arvon väliltä. Keskeinen kohta hänen argumentoinnistaan kannattaa lainata:

»Kapitalistiluokka ja työväenluokka saattavat olla kansalaisina »yhtäläisiä lain edessä» ja kullakin yksilöllä saattaa olla luokastaan riippumatta yksi ääni, mutta he eivät omista yhtäläisiä oikeuksia — sillä toisella on oikeus käyttää hyväkseen (toisen; R. B.) työn tuloksia ja toisella ei ole. Ja tämä on eriarvoisuutta. On mahdotonta, että riistäjien ja riistettyjen välillä vallitsisi yhtäläiset oikeudet olivatpa riistettyjen voittamat oikeudet äänestämiseen, sopimuksentekoon, lakkoihin, organisoitumiseen, työnsuojeleluun ja palvelujen ja lomien saantiin mitkä tahansa.»¹⁴

Aikaisemmista tutkimustuloksista ilmeni, että luokkaerot yhteiskuntaresurssien jakautumisessa vallitsivat kaikissa asuinpaikka ja elinkeinoryhmissä. Tästä tuloksesta seuraa tärkeä teoreettis-käytännöllinen johtopäätös. On tasa-arvon toteuttamistavoitteen vastaista korostaa alueellisia tai elinkeinosten välisiä eroja (esimerkiksi maalaisia ja kaupunkilaisia tai tuottajia ja kuluttajia) ensisijaisina yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ilmentyminä. Tähän päätelmään ja kapitalistisen valtion ja monopoliporvariston väliseen toimintayksyyteen liittyy myös tärkeä tasa-arvotutkimuksen käyttöä koskeva johtopäätös. On vähintään arveluttavaa kuvitella, että tuottamalla »päätöksentekijälle» yhteiskunnallista eriarvoisuutta koskevaa faktamateriaalia tasa-arvon toteutumismahdollisuudet automaattisesti lisääntyvät.¹⁵ Vääjäämätön loppupäätelmä on, että tasa-arvon toteutumista edistävä tutkimus auttaa työväenluokkaa päivittäisessä oikeus- ja elintasotaistelussa ja luo edellytyksiä luokkayhteiskunnan kumoamiselle.

LÄHDEVIITTEET

¹ Esim. Risto Jaakkolan tulonjakoa koskevaa tutkimusta Tulojen jakautuminen, teoksessa Kettil Bruun—Antti Eskola, *Taloudellinen valta Suomessa*. Helsinki 1969 tai Juha Partasen Suomen tuloerojen suhteellista jyrkkyyttä osoittavaa tutkimusoselostetta Tuloerot Länsi-Euroopan maissa, *Sociologia* 6, 1970, käytetympiä yhteiskunnallisen argumentoinnin välineitä on vähän.

² Viimeaikaisista yrityksistä voi mainita Georg Wallsin tutkimuksen Tasa-arvoisuudesta ja sen ehdoista, teoksessa *Sosiaalipolitiikan arvot, tavoitteet ja käytäntö 1970-luvulla*. Tampere 1973 ja Hannu Uusitalon tutkimuksen Klass, status, makt och levnadsnivåundersökningar. *Helsingin Yliopiston Sociologian laitoksen tutkimuksia* 183, 1972.

³ Paljolti tätä keskustelua on hallinnut Davisin ja Mooren funktioanalyttiseen teorianmuodostukseen liittyvä problematiikka stratifikaation ja eriarvoisuuden yhteiskunnallisesta välttämättömyyden merkityksestä; tästä debatista ja sen arvioinnista, ks. Thernborn, *Klasser och ekonomiska system*. Kristianstad 1971, 171—273. Toisaalta marxilainen tutkimus on koettanut kääntää huomion kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitsevasta tavarafetišismistä johtuviin tasa-arvoilluusioihin ja niiden merkitykseen kapitalistisen tuotantotavan säilymisen edellytyksenä; esimerkiksi Ilkka Nousiainen Ideologiasta teoksessa *Marxilaisen sosiologian näkökulmia*. Forssa 1972, 236—43 sekä muodollisen demokratian ja kansalaisoikeuksien riittämättömyyteen tasa-arvon sisältönä; esimerkiksi Cornforth, *The Open Philosophy and the Open Society*. London 1968, 281—91.

⁴ Argumentteja tasa-arvopolemiikkiin tarjoavat tietysti jossain määrin varsin monet erilaiset tutkimukset. Merkille pantavaa on, että vaikuttavimmat näistä tutkimustulosargumenteista tuottaa lisääntyvästi hallitseva valtiomonopolistinen porvaristo itse erilaisine tutkimusorgaaneineen.

⁵ Käytetyimpiä jaotteluja ovat joko taloudellisen ja poliittisen tasa-arvoisuuden (esimerkiksi Rees, *Equality*. London 1971) tai taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen tasa-arvoisuuden (esimerkiksi Erik Allardt, Tasa-arvoisuudesta. *Sociologia* 2, 1967) ja vastaavien resurssien erottaminen toisistaan.

⁶ Esimerkiksi *Der Staatsmonopolistische Kapitalismus*. Frankfurt am Main 1972 tai Varga, *Politico-Economic Problems of Capitalism*. Moscow 1968, 13—74.

⁷ Raimo Blom, Dikotomisen luokkarakenteen kuvauksen laatiminen kyselyaineistosta. *Tampereen Yliopiston Sosiologian laitoksen tutkimuslste* 27/1971, 5.

⁸ Tiedot perustuivat yleensä yhdistystoimintaa ja aatteellista yhdistystoimintaa lukuunottamatta (joita tiedusteltiin vapaamuotoisin kysymyksin) pakkovalintakysymyksiin; kysymysmuodot tarkemmin, ks. Raimo Blom: Retrospektio suomalaisten järjestökiinnittymisestä 1930—70, liitesivut I—II. *Tampereen Yliopiston Sosiologian laitoksen tutkimuslste* 36/1972.

⁹ Kysymys kuului: »Kuinka usein olette vuorovaikutuksessa (tekemisissä) mainittuihin ryhmiin kuuluvien ihmisten kanssa?»

¹⁰ Blom 1971, *ibid*.

¹¹ The Notions of Strata and Class in Socialist Society, teoksessa Beteille, *Social Inequality*. Middlesex 1969. Ajattelun pääpiirteitä kuvaavat seuraavat lainaukset: »Havaitsemme sosialistisessa yhteiskunnassa tärkeitä aseman ominaisuuksia (koulutusta, tuloja, sosiaalista prestigeä) koskevien arvojen jakautumisessa kaksi vastakkaista tendenssiä. Toinen tendenssi (aseman ominaisuuksien yhtenäisyys) liittyy periaatteen 'kullekin työnsä mukaan'. Toinen tendenssi liittyy tasa-arvoidealeihin ja johtaa (ainakin osittain) aseman ominaisuuksien hajaantumiseen (145). (...) »Huomataan siis, että eräissä ruumiillisen ja henkisen työntekijöiden ryhmissä on joissakin nykyisissä kapitalistisissa yhteiskunnissa aikaansaatu jossain määrin aseman ominaisuuksien hajaantumista. Mutta tämän (hajaantumisen; R. B.) laajuus on paljon rajoitetumpaa kuin sosialistisissa yhteiskunnissa». (133)

¹² *Der Staatsmonopolistische Kapitalismus*, *ibid*, 21—23.

¹³ Esimerkkinä tällaisesta tutkimuksesta, ks. Matti Peltonen, Eräitä piirteitä valtiomonopolistisen kapitalismin kehittymisestä Suomessa. *Tampereen Yliopiston Sosiologian laitos*, syyskuu 1972.

¹⁴ Cornforth, *ibid*, 285.

¹⁵ Esimerkiksi hinta-, palkka- ja pääomatulokehitys UKK- ja HL-sopimuskausiolla osoittaa »päätöksentekijän» epäonnistuneen viimeaikaisissa tasa-arvon toteuttamispyrkimyksissään.